

МАМЕДОВА С. М.,доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри цивільного права
і процесу(Донецький національний університет
імені Василя Стуса)

УДК 347.4; 347.5

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.15>**ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ
В ПИТАННІ ПЕРІОДУ НАРАХУВАННЯ ПРОЦЕНТІВ ЗА КОРИСТУВАННЯ
ЧУЖИМИ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ**

Стаття присвячена визначенню за який період можна стягувати проценти за користування чужими грошовими коштами згідно ст. 536 та ст. 1048 Цивільного кодексу України, а саме чи підлягають вони сплаті тільки у межах строку договору або продовжуються нараховуватись і після виникнення заборгованості до повного погашення боргу. Науковий інтерес до досліджуваної теми викликаний неабиякою важливістю правового регулювання грошових відносин та неоднозначною судовою практикою спірність якої полягає в тому, що у судовій практиці відсутній єдиний підхід до врегулювання питання за який період такі проценти нараховуються. В одному випадку суди приходять до висновку, що проценти за договором позики за користування чужими грошовими коштами нараховуються тільки за договірний період, тобто до настання прострочення, а в іншому випадку – за весь період з моменту укладення договору до повного погашення заборгованості. Враховуючи, що договірний період може бути відносно невеликим, а період заборгованості може складати не один рік, то різниця в періоді за який саме період боржник буде сплачувати проценти за користування відповідно до ст. 536 може бути суттєвою.

Метою статті є дослідження питання визначення періоду нарахування процентів за користування чужими грошовими коштами згідно ст. ст. 536, 1048 ЦК України.

В статті проаналізовані позиції Верховного Суду, Конституційного Суду України, наукові думки та зроблені висновки щодо важливості принципу свободи договору в цьому питанні. Визначені статті, які підкріплюють висновок щодо ключової ролі принципу свободи договору щодо законодавчо закріпленої можливості самостійно встановлювати порядок сплати процентів, тобто і самостійно визначати період їх нарахування. Виокремлені аргументи, які використовували Суду при винесенні рішень «за» чи «проти» одночасного стягнення процентів за користування згідно ст. ст. 536, 1048 та за прострочення відповідно до 625 Цивільного кодексу України.

Ключові слова: *свобода договору, грошові кошти, проценти, договірні зобов'язання, грошові зобов'язання, прострочення, заборгованість.*

Mamedova S. M. The principle of freedom of contract as a determining element in the question of the period of accrual of interest for the use of other people's money

The article is devoted to determining the period for which interest can be charged for the use of other people's money according to Art. 536 and Art. 1048 of the Civil Code of Ukraine, namely whether they are payable only within the term of the contract

or continue to accrue even after the debt is incurred until the debt is fully repaid. Scientific interest in the researched topic is caused by the great importance of legal regulation of monetary relations and ambiguous judicial practice, the contentiousness of which is that there is no unified approach to the settlement of the question for which period such interest is accrued in judicial practice. In one case, the courts come to the conclusion that the interest under the loan agreement for the use of other people's money is calculated only for the contractual period, that is, until the default occurs, and in another case – for the entire period from the moment of the conclusion of the agreement to the full repayment of the debt. Given that the contractual period can be relatively short, and the period of indebtedness can be more than one year, the difference in the period for which the debtor will pay interest for use in accordance with Art. 536 can be significant.

The purpose of the article is to study the issue of determining the period of accrual of interest for the use of other people's money according to Art. 536, 1048 of the Civil Code of Ukraine.

The article analyzes the positions of the Supreme Court, the Constitutional Court of Ukraine, scientific opinions and draws conclusions regarding the importance of the principle of freedom of contract in this matter. Articles have been identified that reinforce the conclusion regarding the key role of the principle of freedom of contract regarding the legally established possibility to independently establish the procedure for paying interest, that is, to independently determine the period of their accrual. Selected arguments used by the Courts when making decisions "for" or "against" the simultaneous collection of interest for use according to Art. 536, 1048 and for delay in accordance with 625 of the Civil Code of Ukraine.

Key words: *freedom of contract, cash, interest, contractual obligations, monetary obligations, delay, indebtedness.*

Постановка проблеми. Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) містить низку норм спрямованих на врегулювання відносин, що стосуються грошових зобов'язань. Проте, однією з спірних норм є ст. 1048 ЦК України, відповідно до ч. 1 якої позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. Якщо договором не встановлений розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України. У разі відсутності іншої домовленості сторін проценти виплачуються щомісяця до дня повернення позики [1]. Співність полягає в тому, що у судовій практиці відсутній єдиний підхід до врегулювання питання за який період такі проценти нараховуються. В одному випадку суди приходять до висновку, що проценти за договором позики за користування чужими грошовими коштами нараховуються тільки за договірний період, тобто до настання прострочення, а в іншому випадку – за весь період з моменту укладення договору до повного погашення заборгованості. Враховуючи, що договірний період може бути відносно невеликим, а період заборгованості може складати роки, то питання за який саме період боржник сплачує проценти за користування є достатньо вагомим.

Стан опрацювання теми. Дослідження питання грошових зобов'язань належать таким науковцям як В. В. Джуно, О. П. Орлюк, Т. В. Боднар, О. І. Дзера, Л. А. Лунц, О. П. Подцерковний, Л. В. Тарасенко, О. І. Шаповалова та ін., однак деякі питання й досі залишаються актуальними, зокрема, і питання періоду нарахування процентів за користування чужими грошовими коштами, що зумовлено неоднозначною судовою практикою.

Мета дослідження. Дослідження питання, що стосується визначення періоду нарахування процентів за користування чужими грошовими коштами.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо дві наявні позиції суду.

В цивільному законодавстві містяться декілька відомих різновидів процентів, які застосовуються у грошових правовідносинах. Першими з них є проценти за користування чужими грошовими коштами – ст.ст. 536, 1048 ЦК України, другими та третіми є проценти, які сплачуються за прострочення грошових зобов'язань серед яких: проценти за ст. 625 ЦК України – три відсотки річних або більший розмір, якщо встановлено договором; та неустойка (штраф, пеня).

В контексті досліджуваної теми розглянемо перші два види процентів.

1) Так, відповідно до ст. 536 ЦК України за користування чужими грошовими коштами боржник зобов'язаний сплачувати проценти, якщо інше не встановлено договором між фізичними особами. Розмір процентів за користування чужими грошовими коштами встановлюється договором, законом або іншим актом цивільного законодавства.

Ці ж проценти, але вже більш точніше до договору позики передбачені ч. 1 ст. 1048 ЦК України, відповідно до якої позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом. Розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором. Якщо договором не встановлений розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

2) Згідно ч. 2 ст. 625 ЦК України – боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три відсотки річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Зі змісту наведених норм за загальним правилом вбачається, що проценти за користування за ст.ст. 536 і 1048 нараховуються тільки до моменту порушення, тобто стягуються лише за період правомірного користування в межах строку договору, про зазначене свідчить і те, що ст. 536 міститься в главі 48 – виконання зобов'язання, а не у главі, що передбачає відповідальність за таке невиконання; а три відсотки річних за ст. 625 починають нараховуватись з наступного дня, коли зобов'язання мало бути виконане за договором, тобто стягуються тільки за період неправомірного користування – за час прострочення, про що свідчить і той факт, що ст. 625 міститься у главі 51 – правові наслідки порушення зобов'язання, відповідальність за порушення зобов'язання.

Проте, чи все так однозначно? Чи можна стягувати такі проценти одночасно?

В доктрині існує обґрунтована думка, автором якої є І. О. Дзера про існування можливості одночасного застосування норми ст. 536, 1048 – сплати процентів за користування коштами та ст. 625 ЦК – сплати процентів річних у разі прострочення боржником грошових зобов'язань. При цьому автор додатково наголошує, що: 1) проценти за користування грошовими коштами сплачуються боржником у грошовому зобов'язанні за загальним правилом, *не пов'язуються з фактом невиконання або неналежного виконання зобов'язання* і являють собою один із способів належного виконання зобов'язання; 2) проценти за користування грошовими коштами можуть сплачуватись боржником у разі неправомірного користування чужими грошовими коштами або в разі прострочення оплати товару за договором купівлі-продажу [2, с. 117].

Підтримуючи думку науковця можна додати, що можливість одночасного стягнення таких процентів закріплена в основі норм цивільного законодавства.

Так, стаття 3 ЦК України серед основних засад цивільного законодавства містить принцип свободи договору, який відповідно до ч. 3 ст. 6 дозволяє сторонам в договорі відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Крім того у ст. 625, яка присвячена врегулюванню свободи договору прямо закріплено, що сторони є вільними при укладенні договору не тільки у виборі контрагентів, а і у визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Тобто, виходячи з розглянутих норм сторони мають право визначати умови договору на власний розсуд при цьому не порушуючи норми Закону. Якщо ж повертатись до положень ч. 1 ст. 1048 ЦК України, то ми бачимо, що законодавець прямо закріпив, що сторони

в договорі на власний розсуд мають право встановлювати розмір процентів та порядок їх одержання, який включає в себе також і визначення періоду їх сплати.

Розглядаючи судову практику з цього приводу можна зазначити, що на сьогодні сформовано дві позиції, серед яких в одному випадку суди задовольняють позовні вимоги щодо одночасного стягнення таких процентів, а в іншому – ні.

Розглянемо більш детально аргументи суду з цього приводу.

Практика про неможливість одночасного застосування процентів за користування і за прострочення.

Верховний Суд (далі – ВС) в постанові від 06 листопада 2020 р. у справі № 921/317/18 залишив без задоволення вимогу про одночасне стягнення аргументуючи своє рішення тим, що сплата за неправомірне користування кредитними коштами (ст. 625 ЦК України) не підпадає під визначення процентів, які нараховуються за їх користування відповідно до ст. 536 ЦК України. При цьому, у межах строку кредитування боржник має сплачувати проценти, розмір яких встановлено договором (ст. 536 ЦК України), а в разі подальшого неправомірного користування поза межами строку кредитування – 3% річних, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом (ст. 625 ЦК України) [3].

Велика Палата ВС від 28.03.2018 р. у справі № 444/9519/12 та ВС постанові від 11 грудня 2019 р. у справі № 192/1361/15-ц дійшли однакових висновків, що право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється після впливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з ч. 2 ст. 1050 ЦК України. В охоронних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечені ч. 2 ст. 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

З огляду на вказане Велика Палата ВС відхилила аргументи позивача про те, що на підставі ст. 599 та ч. 4 ст. 631 ЦК України він мав право нараховувати передбачені договором проценти до повного погашення заборгованості за кредитом [4], [5].

У постанові від 04 лютого 2020 р. у справі № 912/1120/16 Велика Палата ВС також зазначила, що регулятивна норма ч. 1 ст. 1048 ЦК України і охоронна норма ч. 2 ст. 625 Кодексу не можуть застосовуватись одночасно. «Оскільки поведінка боржника не може бути одночасно правомірною та неправомірною, то регулятивна норма ч. 1 ст. 1048 ЦК України і охоронна норма ч. 2 ст. 625 цього Кодексу не можуть застосовуватись одночасно. Тому за період до прострочення боржника підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору та ч. 1 ст. 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення підлягають стягненню річні проценти відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК України як грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторі у разі порушення боржником зобов'язання, тобто як міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання» [6]. Зазначені правові висновки були враховані у постановках ВС від 17.02.2021 р. у справі № 383/869/14, від 10.02.2021 р. у справі № 331/3410/16-ц, від 30.06.2020 р. у справі № 717/1223/17-ц та інших.

ВС в постанові від 17 червня 2020 р. справі № 522/9631/16-ц також прийшов до схожого висновку, що право кредитора нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється у разі пред'явлення до позичальника вимог згідно з ч. 2 ст. 1050 ЦК України. Наявність судового рішення про дострокове задоволення вимог кредитора щодо всієї суми заборгованості, яке боржник виконав не в повному обсязі, не є підставою для нарахування процентів та пені за кредитним договором, який у цій частині змінений кредитором, що засвідчено в судовому рішенні. Якщо за рішенням про звернення стягнення на предмет застави заборгованість за кредитним договором указана в такому рішенні у повному обсязі, кредитор має право на отримання гарантій належного виконання зобов'язання відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК України [7].

Касаційна скарга у справі № 910/4518/16 мотивована в більшості тим, що користування кредитом продовжується і після закінчення строку його погашення тому і боржник зобов'язаний продовжувати сплачувати проценти за ч. 536. В постанові Великої Палати ВС

від 05 квітня 2023 р. було з цього приводу зазначене наступне: поняття «користування кредитом», яким послуговуються скаржники, є окремим випадком «користування чужими коштами». Термін «користування чужими коштами» Велика Палата ВС розтлумачила в постанові від 10.04.2018 р. у справі № 910/10156/17 (пункти 34, 35, 37 відповідно).

Термін «користування чужими коштами» може використовуватися у двох значеннях. Перше – це одержання боржником (як правило, за плату) можливості правомірно не сплачувати кредитору борг протягом певного часу. Друге значення – прострочення грошового зобов'язання, коли боржник повинен сплатити гроші, але неправомірно не сплачує їх.

Відносини щодо сплати процентів за одержання боржником можливості правомірно не сплачувати кредитору борг протягом певного часу врегульовані законодавством, зокрема, ч. 1 ст. 1048 ЦК України. Наслідки прострочення грошового зобов'язання, коли боржник повинен сплатити грошові кошти, але неправомірно не сплачує їх, також врегульовані законодавством – ч. 2 ст. 625 ЦК України. То ж на думку ВС підстав відступити від указаних вище правових висновків у Суду немає [8].

Тобто, загалом суди відмовляючи у стягненні цих двох процентів за один і той саме період (проценти за користування і після прострочення) загалом аргументують своє рішення тим, що у них різна мета, та проценти за користування повинні сплачуватись тільки за користування в межах договору поки існують договірні правовідносини. Проте і після закінчення строку договірних відносин боржник продовжує користуватись цими коштами та і самі проценти мають назву «проценти за користування», а не проценти в межах строку договору. До цього ж і принцип свободи договору дозволяє сторонам визначати можливість їх нарахування і після прострочення поки позикодавцям не поверне їх.

Щодо позиції Суду, що договірні регулятивні правовідносини припинились з моменту виникнення заборгованості і почались охоронні – за якою відмовляють у стягненні одночасно потрібно відзначити, що відповідно до ст. 599 ЦК України зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином, тобто зобов'язання за договором у боржника не припиниться поки він не поверне борг (про це ж йдеться у ч. 3 ст. 1049 ЦК України, що позика вважається повернутою в момент передання позикодавцеві речей, визначених родовими ознаками, або зарахування грошової суми, що позичалася, на його банківський рахунок).

До того ж відповідно до ч. 1 ст. 1049 ЦК України позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві позику (грошові кошти у такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками, у такій самій кількості, такого самого роду та такої самої якості, що були передані йому позикодавцем) у строк *та в порядку, що встановлені договором*. Тобто, бачимо, що законодавець закріпив обов'язок повернення позики за тими правилами-порядком, які встановлені договором. Тобто, навіть в окремих статтях, які присвячені правилам позики віддається вагома роль принципу свободи договору.

Також відповідно до рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису 1 речення ч. 1 ст. 1050 ЦК України від 22 червня 2022 р. № 6-р(П)/2022 у справі № 3-188/2020(455/20) Конституційний Суд України зазначає, що приписи ч. 2 ст. 625, першого речення ч. 1 ст. 1050 Кодексу та ч. 1 ст. 1048 Кодексу регулюють різні за змістом правовідносини, які не є взаємовиключними, адже за загальним правилом (ч. 1 ст. 622 Кодексу), якщо інше не встановлено в договорі або законі, застосування заходів цивільної відповідальності не звільняє боржника від виконання зобов'язань за договором у натурі.

Також в цьому рішенні наводився аналіз за яким ВСУ зазначив, що судам слід ураховувати різну юридичну природу процентів, визначених ст.ст. 536, 1048, 1056¹, 1061 Кодексу, і трьох процентів річних від простроченої суми, установлених ч. 2 ст. 625 Кодексу, при вирішенні питання щодо можливості їх одночасного стягнення: «Проценти, визначені статтями 536, 1048, 1056¹, 1061 ЦК України, є платою за користування чужими грошовими коштами, яка, за відсутності іншої домовленості сторін, сплачується боржником за весь період користування грошовими коштами, у тому числі після настання терміну їх повернення».

Отже, керуючись принципом *pacta sunt servanda* (договорів слід додержувати), ураховуючи приписи ч. 1 ст. 190, абз. 2 ч. 1 ст. 1048 Кодексу, Конституційний Суд України дійшов висновку, що як на момент укладення Кредитного договору, так і протягом строку кредитування Банк мав правомірні очікування на отримання процентів за користування грошовими коштами до дня повернення кредиту, а відтак право вимоги Банку щодо сплати йому таких процентів є майном та відповідно об'єктом права власності, захист якого гарантує ст. 41 Конституції України [9].

Враховуючи наведене має значення проглянути судову практику ВС за якою були задоволені позовні вимоги щодо одночасного стягнення процентів за користування і за прострочення.

У постанові Великої Палати ВС від 28 березня 2018 р. у справі № 444/9519/12 висловлено правову позицію про те, що припис абз. 2 ч. 1 ст. 1048 ЦК України про щомісячну виплату процентів до дня повернення позики у разі відсутності іншої домовленості сторін може бути застосований лише у межах погодженого сторонами строку кредитування. Як наслідок, право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється після спливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з ч. 2 ст. 1050 ЦК України, так як в охоронних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечені ч. 2 ст. 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

Водночас, в п. 2.7.2. кредитного договору сторони погодили, що проценти нараховуються методом факт/факт на фактичну суму заборгованості Позичальника за Кредитом та за термін фактичного користування ним, починаючи з першого дня видачі Кредиту включно, *та до повного погашення заборгованості за цим Договором.*

Відповідно до ч. 1 ст. 1048 ЦК України позикодавець має право на одержання від позичальника процентів від суми позики, якщо інше не встановлено договором або законом; розмір і порядок одержання процентів встановлюються договором; якщо договором не встановлений розмір процентів, їх розмір визначається на рівні облікової ставки Національного банку України.

Відповідно до приписів ст. 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 525 ЦК України).

Суд у підсумку розгляду касаційної скарги дійшов до висновку, що у даній справі сторонами у п. 2.7.2 кредитного договору з урахуванням принципу свободи договору (ст. 6, 627 ЦК України) передбачено іншу домовленість, яка, на відміну від загального правила щомісячної виплати процентів лише у межах погодженого сторонами строку кредитування, встановленого абз. 2 ч. 1 ст. 1048 ЦК України, допускає нарахування Банком процентів за користування кредитом по день повного погашення заборгованості [10].

Касаційна скарга у справі № 522/9631/16-ц мотивована тим, що, зважаючи на встановлений судом факт неналежного виконання зобов'язань з урахуванням умов кредитного договору, домовленості сторін про право на нарахування відсотків до моменту повернення коштів, відсутність іншої домовленості, яка б передбачала припинення права на нарахування відсотків, АТ «УкрСиббанк» має повне та беззаперечне право на нарахування процентів та їх отримання до моменту повернення кредиту у повному обсязі. При розгляді справи підлягають врахуванню правові позиції Верховного Суду, викладені у справах № 0417/12368/2012, № 274/5179/14-ц [11], № 311/4189/15-ц [12], № 755/30334/14-ц [13]. ВС в постанові від 17 червня 2020 р. у справі № 522/9631/16-ц дійшов висновку, що наявність судового рішення не позбавляє права позивача на отримання плати за користування відповідачем кредитними коштами, які не повернуті позивачу у відповідності до умов договору та закону [14].

Висновки. Отже, принцип свободи договору є визначальним елементом в питанні періоду нарахування процентів за користування чужими грошовими коштами згідно ст.ст. 536, 1048 ЦК України за яким, якщо сторони в договорі погодили, що такі проценти стягуються

до повного погашення заборгованості, то кредитор має право вимагати їх стягнення за весь період поки не буде погашено борг, і навпаки у разі відсутності вказівки про період їх сплати – нарахування процентів за користування виключається з моменту початку заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356 (із змінами).
2. Дзера І. О. Правова природа 3 % річних за статтею 625 ЦК України. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА*. 2016. Том 181. С. 116-120.
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 06 листопада 2020 р., справа № 921/317/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92770919> (дата звернення 10.08.2023).
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 березня 2018 р., справа № 444/9519/12. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74838904> (дата звернення 11.08.2023).
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 11 грудня 2019 р., справа № 192/1361/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86435400> (дата звернення 11.08.2023).
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 лютого 2020 р., справа № 912/1120/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89083008> (дата звернення 15.08.2023).
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 червня 2020 р., справа № 522/9631/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961415> (дата звернення 18.08.2023).
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05 квітня 2023 р., справа № 910/4518/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110279633> (дата звернення 16.08.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису 1 речення ч. 1 ст. 1050 ЦК України від 22 червня 2022 р. № 6-р(П)/2022 у справі № 3-188/2020(455/20). *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-22#Text> (дата звернення 25.08.2023).
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 березня 2018 р., справа № 444/9519/12. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78554227> (дата звернення 20.08.2023).
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 травня 2018 р., справа № 274/5179/14-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73903133> (дата звернення 21.08.2023).
12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 25 квітня 2018 р., справа № 311/4189/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73660846> (дата звернення 23.08.2023).
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 04 квітня 2018 р., справа № 755/30334/14-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73369005> (дата звернення 25.08.2023).
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 червня 2020 р., справа № 522/9631/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961415> (дата звернення 23.08.2023).

